

Obsah

Poděkování	10
Předmluva – Tomáš Pavlas	12
Předmluva autorky (2023)	I
Úvod	15
 Část I Bádání o genderu v jazyce	 21
1. Rovnost žen a mužů, diverzita identit jako předmět bádání	23
Lingvistické premisy genderového bádání v jazyce	32
Předměty, pole a metody výzkumu	35
Sexistický (androcentrický) jazyk	41
Něžný sexismus	43
Genderové brýle podle S. Bem	45
2. Jazyk, gender a společnost	49
<i>Dcery Egálie</i> – obrácené jazykové zrcadlo světa	49
Strategie obrany sexistického jazyka a modely jeho předávání	53
3. Vývoj feministické a genderové lingvistiky	57
Anglicky a německy mluvící země	57
Slovanské jazyky v mezinárodním výzkumu	61
Feministická a genderová lingvistika v české jazykovědě	66
Názvy osob a jazykový obraz světa v české jazykovědě před rokem 1989	66
Feministická témata v lingvistice po roce 1989	72
Faktory ovlivňující rozvoj oboru	75
Přístup k oboru jako takovému	75
Feministické zaměření oboru	80

Interdisciplinární přesahy	82
Postoje k genderově vyváženému vyjadřování	84
Emotivnost kritiky	88
Část II Názvy osob z hlediska genderu	93
4. Asymetrie v rodových protějšcích	97
Lexikální a sémantické asymetrie	99
Označení v některém rodu chybí	99
Femininum je obsazeno odlišným významem	100
Odlišně utvořené rodové protějšky téže profese	101
Frazémy	102
Rodově heteronymní názvy osob	103
Asymetrie ve vyjadřovací praxi	105
Rod názvů profesí a sociální status	105
Slovotvorné asymetrie a lexikografie	106
Nejistota mluvčích a další příčiny asymetrií v úzu názvů osob	107
5. Způsoby používání jmen a příjmení v textech	115
Křestní jména žen versus příjmení mužů	115
Hypokoristika, zdrobněliny a komolení jmen	118
6. Další prostředky hierarchizace genderu	121
Statusově nerovné páry	121
Ikonické pořadí rodu názvů osob	127
7. Metafora, vespolečné podstatné jméno, parafráze	131
Část III Generické maskulinum	137
8. Diachronní rešerše v němčině jako podnět pro český výzkum	145
9. „Žena a vědec? To mi nejde dohromady.“ Testy příznakovosti generického maskulina	149
Metoda a organizace testování	149
Výsledky testů genderově vyvážených formulací	152
O čem vypovídala příjmení	153
Závěry a diskuse	154

10. Generické maskulinum a obraz světa	157
Svět v generickém maskulinu – svět bez žen?	158
Ženy jako druhořadá pracovní síla	167
Genderové stereotypy a maskulinum ve výchově a výuce	170
11. Generické maskulinum z hlediska vyjadřovacích možností	177
Nezbytnost kategorizace maskulinem?	178
Přesnost, zdvořilost a mluvnický rod	184
Maskulinum z hlediska genderových a sexuálních identit	187
12. Generické femininum a kontextová sémantika feminin	191
Část IV Jazykové konstrukty genderových a sexuálních identit	195
13. Genderový stereotyp, klišé a koncept	201
14. Ženské a mužské světy v jazyce	205
Explicitní a implicitní vymezování genderu	207
Vymezování prostřednictvím lexika, slovotvorby, flexe	214
Normativy	215
Atributy <i>správn-</i> , <i>typick-</i> , <i>normální</i> , <i>ideální</i>	215
Normativy <i>chlap</i> a <i>koule</i>	218
15. Genderové koncepty ve vyjadřovací praxi	227
Koncept <i>žena</i>	228
Esenciální ženství: <i>něžné pohlaví</i> , <i>zlatokopka</i> , <i>blondýna</i>	229
Genderová dělba práce: <i>maminka</i> , <i>pečovatelka</i> , <i>hospodyňka</i>	234
<i>Kariéristka</i> a žena v tzv. tradičních mužských doménách	241
Označení <i>žena</i> jako jazykový nástroj deprofesionalizace	244
Role zevnějšku při konceptualizaci ženství	250
Koncept <i>děvče</i> , <i>dívka</i> , <i>slečna</i>	256
Ambivalentní význam výrazu <i>dáma</i>	265
Koncept <i>feministka</i> a <i>genderistka</i>	269
Kontextová sémantika výrazů <i>feministka</i> a <i>genderistka</i>	270
Fenomén „Nejsem feministka, ale...“ a „Feministky prominou“	274
Feministka jako mediálně přitažlivá šablona	276

Část V Jazyková objektivizace žen	279
16. Patriarchalistická kolonizace jazyka	281
17. Žena jako objekt	287
Objektivizace a sexualizace žen v reklamě	290
Fragmentace těl	295
18. Vizuální složka textů z hlediska genderu	299
19. Humor a gender	305
Ospravedlňování sexismů nadsázkou	309
Humor jako prostředek kritické reflexe	313
 Část VI Genderově vyvážené vyjadřování v praxi	319
20. Historie a současnost genderového managementu jazyka	321
Formy implementace	327
Příklady z Rakouska a Slovenska	328
Směrnice rakouských univerzit	328
Směrnice rakouské odborové organizace	330
Austrian Standard Institute: Pokus o návrat k maskulinu	331
Slovensko: <i>Ako používať rodovo vyvážený jazyk</i>	332
21. Český jazyk: Výzvy a návrhy řešení	337
Publikace <i>Kultura genderově vyváženého vyjadřování</i>	337
Jméno a příjmení jako složka osobní identity	343
Tvorba a matriční registrace křestních jmen	345
K české praxi přechylování příjmení	347
Jména a příjmení transosob	364
Výzvy k řešení v oblasti antroponym	366
22. Genderová tematika v jazykovědných příručkách	369
Inspirace z německého jazyka	369
Gender v českých jazykovědných příručkách	373
23. Jazyk a kreativita	381
 Závěr	390
Přílohy	395
Příloha 1: Doporučení Rady Evropy R (90) 4 z roku 1990	395

Příloha 2: Queerlingvistika – Dennis Scheller-Boltz	397
Příloha 3: Příklady rovného jazykového pojednávání žen a mužů	401
Příloha 4: Možnosti alternování maskulina v právním a úředním jazyce – Pavla Špondrová	407
Příloha 5: K tématu humor a gender	415
Život podle Ony	415
Fernetmani a jejich dny	416
Český lev se obejde bez lvice	418
Summary	421
Bibliografie	425
O autorce	457
Rejstřík	458